

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

**кандидат педагогічних наук, доцент
ДУБОВИК СВІТЛАНА ГРИГОРІЇВНА**

КИЇВ – 2015

План

- 1. Методика навчання української мови як педагогічна наука.**
- 2. Українська мова як навчальна дисципліна в початковій школі.**
- 3. Мета і завдання початкового курсу мови.**
- 4. Навчальна програма і підручники з української мови.**
- 5. Компетентнісний підхід до вивчення української мови в початковій школі.**
- 6. Сутність і зміст ключових понять методики навчання української мови.**
- 7. Педагогічні технології навчання української мови.**

Література

Основна:

1. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 364 с.
2. Навчальні програми середньої загальноосвітньої школи. – К. : Видавничий Дім «Освіта», 2012. – 429 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. для студентів пед.фак. /О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 2012. – 416 с.

Література

Додаткова:

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. / М. С. Вашуленко. – К. : Освіта, 2006. – 268 с.
2. Лобчук О. Г. Вимоги до уроку з рідної мови / О.Г. Лобчук // Поч. школа. –2005. – № 6. – С.16–19.
3. Методика викладання української мови: навч. посібник / С. І. Дорошенко, М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко та ін.; за ред. С. І. Дорошенка. – 2-е вид. перероб. і допов. – К. : Вища шк., 1992. – 398 с.
4. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах / О.Я. Савченко.. – К. : Магістр – S, 1997. – 256 с.

Методика навчання української мови як наука

- **Методика навчання української мови** – наука про загальні закономірності навчання учнів рідної (державної) мови (засвоєння ними знань про мову, формування мовних і мовленнєвих умінь і навичок); забезпечує технологію застосування принципів, методів, прийомів і засобів навчання залежно від дидактичної мети й завдань, характеру матеріалу, етапу навчання та інтелектуально-мовного розвитку учнів.

Джерела збагачення методики

джерела

- Практичний досвід, узагальнення передового педагогічного досвіду
- Розвиток мовознавства і літературознавства як основних базових наук

збагачення

- Розвиток суміжних наук – психології, педагогіки (дидактики)
- Новітні дослідження в галузі теорії навчання мови

методики

- Методичний експеримент
- Створення нових програм, підручників, нових практичних систем навчання, конструювання нових типів уроків

Методика навчання української мови як педагогічна наука

- **Методика навчання української мови** – це педагогічна наука, предметом дослідження якої є процес оволодіння українською мовою в умовах навчання дітей у початковій школі.

Визначає теоретичні аспекти навчання мови учнів 1-4 класів

Рекомендує ефективні методи і прийоми, форми і засоби вдосконалення мовленнєвого розвитку молодших школярів, формування у них засобами мови наукового уявлення про мову як знакову систему

Відповіді на запитання

Кого навчати?

Чого навчати?

(зміст навчання)

Як навчати?

(методи, прийоми, форми і засоби навчання)

Основні напрями роботи вчителя на уроках української мови

**МОВЛЕННЄВИЙ
РОЗВИТОК**

МОВНА ОСВІТА

Основні аспекти змісту програми з української мови

ПРЕДМЕТНИЙ АСПЕКТ (понятійно-лінгвістичний)

- Засвоєння знань із мови

ДІЯЛЬНІСНИЙ АСПЕКТ

- Організація мовленнєвої діяльності

МОВНІ ЗНАННЯ

Репродуктивні знання

Конструктивні знання

Творчі знання

РЕПРОДУКТИВНІ ЗНАННЯ

Репродуктивні знання – знання основних понять, правил і їх відтворення без істотних змін

- **Процеси мислення, які забезпечують функціонування знань на цьому рівні, мають репродуктивне спрямування: учні використовують відомі їм прийоми мислительної діяльності.**

Репродуктивний рівень знань забезпечуються інформаційними методами: розповідь, пояснення, відтворювальна бесіда, тренувальні вправи, опитування на основі підручника

- **Учні розпізнають навчальну інформацію, можуть її визначити, дати “готове визначення” без змін.**

КОНСТРУКТИВНІ ЗНАННЯ

Конструктивні знання – знання, здобуті внаслідок комбінування, переконструювання знань першого типу (за допомогою аналізу, виділення головного, порівняння, аналогії).

- **Мислення на цьому рівні має продуктивне спрямування. Продуктивне мислення – процес, у результаті якого виникає новий для особистості продукт: матеріальний чи уявний, причому здійснюється вихід за межі вже відомого, перетворення, трансформація знань.**

Конструктивний рівень знань досягається евристичними методами навчання: проблемний виклад із логічним завданням, евристична бесіда, проблемна ситуація, розв'язання учнями пізнавальних завдань.

ТВОРЧІ ЗНАННЯ

Творчі знання – знання, набуті під час самотійної діяльності.

- Процеси мислення, які забезпечують цей рівень, є творчими. Учні самотійно працюють над вивченням теми, визначають план пошуку, формулюють висновки.

Знання творчого рівня досягаються дослідницькими методами.

Методичні принципи навчання української мови

Система навчання має забезпечувати органічний зв'язок мови і мовлення, мовлення і мислення, а також постійне тренування учнів у вираженні думки

Мовні знання (теоретичні відомості) у цій системі не є самоціллю, а є важливим засобом формування, породження й удосконалення думки у процесі побудови висловлювання

Мовні знання, мовленнєві вміння і навички розглядаються як умова й компонент розвивального навчання

Українська мова як навчальна дисципліна в початковій школі

Українська мова – основа духовного й інтелектуального розвитку особистості.

Українська мова – засіб культурного і мовленнєвого розвитку особистості.

Українська мова – окрема навчальна дисципліна.

Українська мова – засіб вивчення інших навчальних дисциплін.

Основна мета вивчення курсу української мови

**ФОРМУВАННЯ
МОВЛЕННЄВОЇ
ОСОБИСТОСТІ**

РІВНІ МОВЛЕННЄВОЇ ЗДІБНОСТІ

Рівень правильності

(дотримання мовних норм, нормативність мовлення)

Рівень швидкості

(обґрунтований розподіл мовленнєвої дії в часі)

Рівень насиченості

(багатство словника, граматичних форм і виражальних мовних засобів)

Рівень адекватного вибору

(відповідність мовних форм ситуації спілкування)

Основна мета вивчення початкового курсу української мови

Мета і завдання початкового курсу української мови

Мета навчання рідної мови в початковій школі – формування й удосконалення вмінь і навичок володіння мовою в усіх типах, стилях і видах мовленнєвої діяльності молодших школярів.

Основні завдання початкового курсу української мови – забезпечити розвиток, удосконалення вмінь і навичок усного мовлення (слухання – розуміння, говоріння); навчити дітей читати і писати; сформуванати певне коло знань про мову і мовні вміння; забезпечити мотивацію навчання рідної мови.

ОСНОВНІ РОЗДІЛИ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**Пояснювальна
записка**

Навчання грамоти

Мовленнєва змістова лінія

Мовна змістова лінія

**Соціокультурна змістова
лінія**

Діяльнісна змістова лінія

ЗМІСТОВІ ЛІНІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Основні принципи структурування курсу

Змістове узагальнення (визначене В.Давидовим)

- Засвоєння знань загального й абстрактного характеру передуює ознайомленню з більш частковими і конкретними знаннями - останні мають бути виведені з перших як зі своєї єдиної основи.

Розміщення розділів у підручниках із мови

- Таке структурування навчального матеріалу дає змогу вивчати всі мовні одиниці (речення, слова, звуки мовлення) у взаємозв'язку.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ПІДРУЧНИКА

- Підручник є основним дидактичним засобом реалізації навчальної програми
- Підручник формує мотивацію до вивчення мови
- Підручник реалізує на мовному матеріалі ключову компетентність *уміння вчитися*
- Підручник формує мовно-мовленнєву компетентність
- Підручник виховує мовленнєву особистість

ОСНОВНІ РОЗДІЛИ ПІДРУЧНИКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО МОВНОЇ ОСВІТИ

Мовна освіта
на засадах компетентісного підходу
реалізується в новому підручнику

- шляхом добору завдань, спрямованих на мотивування необхідності окремих знань і мовленнєвих умінь, правил мовленнєвої поведінки в навчальній діяльності й у повсякденному житті
- шляхом добору завдань, спрямованих на розв'язання різних ситуацій спілкування і поведінки, у яких може опинитися 7-9-річна дитина
- вербальними настановами типу: “Це корисно знати!”, “Запам'ятай!”, “Пригадай!”, “Візьми до уваги!”, “Використай у своєму мовленні!”

Компетентнісний підхід у навчанні української мови

Формування ключових
компетентностей

Формування загальнопредметних
компетенцій

Формування предметних
компетенцій

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

(за А.В. Хуторським)

- уміння розказати про себе усно і письмово, написати анкету, заяву, резюме, лист, привітання

- уміння розказати про свій клас, школу, країну в ситуаціях міжкультурного спілкування, у режимі діалогу культур, використовувати з цією метою знання іноземної мови

- володіння способами взаємодії з оточуючими і віддаленими людьми і подіями; уміння виступити з усним повідомленням, поставити запитання, коректно вести навчальний діалог

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

(за А.В. Хуторським)

– володіння різними видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), мовною компетенцією

– володіння способами співпраці в групах, прийомами дій у ситуаціях спілкування; уміння шукати і знаходити компроміси

– володіння позитивними навичками спілкування в полікультурному і поліетнічному суспільстві, які базуються на знанні традицій різних національних спільнот і соціальних груп

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

- здатність розуміти зміст і головну думку усних і письмових висловлювань;
- здатність вести діалог з дотриманням правил мовленнєвого етикету;
- уміння будувати повноцінні в комунікативному відношенні усні і письмові зв'язні висловлювання, які відображають знання учнів про предмет розмови, їх думки, почуття, наміри;
- уміння налагоджувати взаємодію з оточуючими, будуючи відповідним чином свої висловлювання.

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

- До *мовного* компоненту відносимо розуміння значення слів, які формують лексичну основу мови, і знання правил їх сполучення, а також уміння будувати різні за метою і структурою речення.
- *Мовленнєвий* компонент виявляється в умінні використовувати мовні засоби для розуміння тексту і побудови усних і письмових зв'язних висловлювань.
- *Соціокультурний* компонент передбачає вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, визначати особистісні якості співрозмовників, щоб відповідним чином поводити себе з ними.

Ключові поняття

Принципи навчання української мови (з лат. principium – основа, першооснова) – основні положення, що визначають зміст, форми і методи навчального процесу відповідно до його цілей і закономірностей.

Метод навчання української мови – спосіб упорядкованої взаємної діяльності вчителя й учнів, спрямований на розв'язання навчально-виховних завдань.

Приєм навчання української мови – складник методу, за допомогою якого реалізується метод навчання.

Ключові поняття

Урок української мови – основна форма організації навчально-виховної роботи в початковій школі; організаційний елемент навчального процесу, об'єднаний у смислового, часового та організаційного аспектах.

Типи уроків української мови – види уроків залежно від стадії процесу пізнання, дидактичної мети (уроки засвоєння нових знань; уроки осмислення знань і формування на їх основі певних умінь і навичок; уроки застосування знань, умінь і навичок; уроки узагальнення і систематизації знань; уроки перевірки, оцінювання і корекції знань, умінь і навичок; комбіновані уроки).

Нестандартний урок української мови – вид уроку, істотними ознаками якого є: гнучкість структурної побудови, зміна усталених функцій учителя й учнів, активне застосування групових форм роботи, максимальна реалізація між предметних зв'язків.

Ключові поняття

Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці – види організації навчальної роботи учнів на уроці, які охоплюють фронтальну, групову й індивідуальну навчальну діяльність.

Дидактичні засоби навчання української мови – засоби навчання, до яких належать слово вчителя, навчально-методичний комплект та різноманітні технічні засоби.

Основні аспекти роботи вчителя на уроках української мови – навчання грамоти, мовленнєва діяльність, знання про мову, мовні вміння, правопис, графічна навичка письма, техніка письма, культура оформлення письмових робіт.

**ДЯКУЮ
ЗА УВАГУ!**